

พัฒนาการของการใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด

The Development of the Use of Confidential Informant in Drug Crime Investigations

กิตติภพ บัวคลี¹

สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
254 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330, ประเทศไทย
อีเมลติดต่อ: 6380010724@student.chula.ac.th

Kittiphop Buaklee²

Major of Criminology and Criminal Justice, Department of Sociology and Anthropology,
Faculty of Political Science, Chulalongkorn University
254 Phayathai Road, Wangmai, Pathumwan, Bangkok 10330, Thailand
Email: 6380010724@student.chula.ac.th

Received: January 5, 2022 Revised: April 21, 2022 Accepted: April 29, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและบทบาทความสำคัญของสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด และเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด โดยให้ระบุคำจำกัดความของการสืบสวนโดยใช้สายลับ และให้อำนาจนายกรัฐมนตรืออกกระเบียบว่าด้วยการสืบสวนโดยวิธีใช้สายลับ เพื่อให้ระเบียบดังกล่าวเป็นมาตรฐานกลางและเป็นข้อบังคับที่ควบคุมความโปร่งใสของการทำงานสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด

จากการศึกษาพบว่า สายลับเป็นกลวิธีในการหาข่าวที่ปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่สมัยบรรพกาล และเป็นกลศึกที่สำคัญในการศึกสงครามสู้รบระหว่างภาครัฐ ตรวจจับกระทั่งสังคมมีพัฒนาการทางด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา วิธีการใช้สายลับ (Use of Informants) จึงได้ถูกนำมาปรับใช้ในการทำงานสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีภารกิจรักษาความสงบเรียบร้อยภายในภาครัฐและการควบคุมอาชญากรรม โดยเฉพาะอาชญากรรมที่ไม่มีเหยื่อหรืออาชญากรรมที่ภาครัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น ยาเสพติด แม้กาลเวลาผ่านไปนับพันปี แต่วิธีการใช้สายลับไม่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากนัก บทบาทของสายลับที่ยังคงดำรงอยู่ตลอดมาคือการเข้าไปรวบรวมข่าวสารในขอบเขตที่เจ้าหน้าที่ไม่อาจที่จะเข้าถึงได้โดยฐานะของตนเอง บทบาทเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อยเมื่อการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมเป็นเรื่องภายในภาครัฐที่มีเงื่อนไขทางกฎหมายและจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง แม้ในปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เจ้าหน้าที่มีเทคนิควิธีการสืบสวนที่ทันสมัย

¹ นักวิจัยอิสระด้านอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม.

² Independent Researcher of Criminology and Criminal Justice Administration.

หลากหลายวิธี แต่เจ้าหน้าที่สืบสวนส่วนใหญ่ก็ยังคุ้นเคยกับการสืบสวนด้วยวิธีการดั่งกล่าวอันเป็นวิธีการที่เชื่อกันว่ามีประสิทธิภาพสูง ประหยัดเวลาของเจ้าหน้าที่และประหยัดงบประมาณหรือค่าใช้จ่ายของหน่วยงานมากที่สุด

คำสำคัญ: สายลับ; การสืบสวน; การปราบปราม; อาชญากรรมยาเสพติด

Abstract

The purpose of this article is to study history and importance roll of confidential informant in narcotics investigation and suggesting about the use of spies in drug crime investigations by specifying the definition of a spy investigation and empowers the prime minister to issue regulations on spy investigations to make the regulation a central standard and regulation that controls transparency of drug crime investigation work.

The study found that the confidential informant is a method of gathering information since the ancient time. It is an important tactic in a warfare between states until the social has developed legal and criminal justice system. The method of using confidential informant has been introduced into law enforcement investigation for the purpose of domestic peace keeping and crime control, especially the crime without victim or crimes in which the state is the victim such as drug. Even though thousands of years have passed but the confidential informant methods haven't changed much from the past. The role of a confidential informant that has always existed has been to gather information in areas that agents cannot access on their own terms. The role has changed slightly when crime investigations are in-state affairs where legal and ethical conditions are involved. Even today, the advances technology provides agents with a variety of cutting-edge investigative techniques but most of investigators are familiar with such investigations, a method which believed to be highly effective, save the staff time and save the budget or agency expenses.

Keywords: Confidential Informant; Investigation; Suppression; Narcotics Crime

1. บทนำ

อาชญาวิทยา เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาปัญหาอาชญากรรมในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคม ในฐานะที่ผู้เขียนปฏิบัติงานด้านการปราบปรามยาเสพติดยอมรับว่า แนวคิดการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) ได้ฝังรากลึกอยู่ในเจตคติหรือค่านิยมของเจ้าหน้าที่ของภาครัฐที่มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพสูงสุดในการกำจัดอาชญากรรมให้หมดสิ้นไป เสมือนหนึ่งว่าเจ้าหน้าที่ยืนอยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับผู้กระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์ของผู้เขียนเห็นว่า นอกจากเจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการ

ตามกฎหมายต่อผู้กระทำความผิดแล้ว ปฏิเสธไม่ได้ว่าเจ้าหน้าที่สืบสวนจำเป็นต้องอาศัยความรู้จากบุคคลซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดหรืออย่างน้อยก็อยู่ในสังคมของผู้กระทำความผิดเพื่อรุกเข้าไปในโลกของอาชญากร ดังนั้นการใช้สายลับ (Use of Informants) จึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่เจ้าหน้าที่สืบสวนนิยมใช้กันในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเจ้าหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้จากฐานข้อมูลเกี่ยวกับกรรมวิธีในการแสวงหาข้อเท็จจริงดังกล่าว คำพิพากษาศาลฎีกาได้ยอมรับการมีอยู่และบทบาทของสายลับในกระบวนการสืบสวนความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยไม่มีกฎหมายบัญญัติให้คำนิยามหรือรับรองสถานะและการกระทำของสายลับไว้อย่างชัดเจน และไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติต่อสายลับที่เป็นทางการ ยิ่งไปกว่านั้น ในทางปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนคดียาเสพติดจะไม่มีเปิดเผยชื่อสายลับ อีกทั้งการพิจารณาคดีในชั้นศาล โจทก์มักจะไม่นำตัวบุคคลที่เป็นสายลับมาเบิกความต่อหน้าจำเลย ด้วยข้ออ้างด้านความปลอดภัยของสายลับ และเหตุผลที่เจ้าหน้าที่ยังคงต้องใช้งานสายลับคนนั้นในการปฏิบัติงานให้แก่ราชการต่อไป ทำให้เกิดคำถามว่าสายลับเป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงตัวละครสมมุติเท่านั้น

แม้ว่าภาครัฐจะส่งเสริมให้ประชาชนเป็นหูเป็นตาแจ้งข่าวอาชญากรรมแก่เจ้าหน้าที่รัฐ แต่ก็เป็นไปได้ยากที่พลเมืองดีจะสามารถล่วงรู้ข่าวสารเกี่ยวกับตัวยาเสพติด จึงมีแนวโน้มสูงที่บุคคลที่เป็นสายลับให้แก่เจ้าหน้าที่ก็คือ ผู้ที่อยู่ในสังคมของผู้กระทำความผิด หรือเป็นผู้กระทำความผิดด้วยกันที่ต้องการผลประโยชน์หรือข้อแลกเปลี่ยนบางอย่าง การได้มาซึ่งสายลับในคดียาเสพติดส่วนใหญ่จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นการชักชวนผู้ที่มีพฤติการณ์เกี่ยวข้องกับยาเสพติดไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เอง ทำให้เทคนิคการสืบสวนโดยใช้สายลับถูกมองว่าเป็นวิธีการที่เต็มไปด้วยความคลุมเครือทางศีลธรรมและการตีสองหน้า³ ประกอบกับการที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนจึงอาจก่อให้เกิดเจตคติเชิงลบของประชาชนที่มีต่อสายลับและเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมสายลับ แต่ถึงกระนั้นก็ตามเป็นที่ยอมรับกันว่า วิธีการสืบสวนโดยใช้สายลับถูกมองว่าเป็นความชั่วร้ายที่จำเป็น และเป็นหนึ่งในวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงในการทำสงครามกับคนเลว⁴ บทความนี้มุ่งศึกษาถึงเหตุผลและความจำเป็นของวิธีการสืบสวนปราบปรามยาเสพติดโดยใช้สายลับ

2. ความเป็นมาของสายลับในหน้าประวัติศาสตร์

การศึกษาความเป็นมาของการใช้สายลับเป็นความยากอยู่ไม่น้อย มีชื่อเรียกมากมายทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ถูกใช้แทนความหมายของสายลับ รวมทั้งการกระทำของสายลับภายใต้บริบทและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ยิ่งไปกว่านั้น การที่สายลับถูกใช้ในกิจการงานที่เป็นความลับหรืออย่างน้อยก็ประสงค์ที่จะให้ปิดเป็นความลับ อาจทำให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสายลับไม่ถูกบันทึกไว้อย่างเปิดเผย เพราะตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ระบุว่า สายลับ หมายถึง ผู้เข้าไปสืบความลับ อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมศาสนาและประวัติศาสตร์ศึกษสงครามเป็นบันทึกฉบับเก่าแก่ที่ยังหลงเหลือสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แม้บางส่วนอาจเป็นตำนานหรือบันทึกความทรงจำที่ยากจะพิสูจน์ แต่สิ่งที่ได้ถูกบันทึกไว้ก็สามารถสะท้อนถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของผู้คนในยุคสมัยนั้นได้ ผู้เขียนจึงขอนำเสนอเรื่องราวของสายลับในหน้าประวัติศาสตร์ ดังนี้

³ Miller J. Mitchell, "Becoming an Informant," *Justice Quarterly* 28, no. 2 (September 2011): 46.

⁴ Menachem Amir and Alex Hess, "The Program of Criminal Undercover Agents Sources in the Drug Trade," *Substance Use & Misuse* 37, no. 8-10 (July 2009): 56.

2.1 สายลับในหน้าวรรณกรรมตะวันตก

พระคัมภีร์ทางคริสต์ศาสนาเป็นหลักฐานฉบับเก่าแก่ที่มีการอ้างอิงถึงสายลับเป็นครั้งแรก ปรากฏในหนังสือปฐมกาล (Book of Genesis) กล่าวถึงโยเซฟ บุตรคนที่สิบเอ็ดของยาโคบซึ่งถูกเหล่าพี่ชายขายเป็นทาสที่อียิปต์ ต่อมาโยเซฟได้ขึ้นเป็นราชมนตรีของฟาโรห์อียิปต์เมื่อได้พบกับบรรดาพี่ชายที่เดินทางมาเพื่อซื้ออาหาร โยเซฟแสร้งทำไม่รู้จำ และกล่าวหาว่าเขาเหล่านั้นเป็นสายลับที่มาสอดแนม นอกจากนี้ ในพันธสัญญาเดิม (The Old Testament) ภายหลังจากที่ชาวฮีบรูหนีจากการถูกจองจำในอียิปต์และอพยพข้ามทะเลแดง พระเจ้าบอกโมเสสให้ส่งสายลับไปตรวจตราดินแดนคานาอัน โมเสสจึงเลือกผู้นำคนหนึ่งจากแต่ละเผ่าทั้งสิบสองเผ่า ภารกิจที่ในครั้งนั้นคือการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ทั้งสภาพบ้านเมืองและภูมิประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ และความเข้มแข็งของผู้คน⁵

พระคัมภีร์ยังมีเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงภารกิจของสายลับ ภายหลังจากการตายของโมเสส พระเจ้าตรัสกับโจชัวว่าถึงเวลาแล้วที่ชาวอิสราเอลจะเข้าสู่แผ่นดินแห่งคำสัญญา โจชัวส่งสายลับสองคนไปสอดแนมที่เมืองป้อมปราการเยรีโค สายลับทั้งสองคนได้รับการช่วยเหลือจากราหับ หญิงโสเภณีที่อยู่ในกำแพงเมือง ราหับซ่อนสายลับทั้งสองคนไว้ท่ามกลางกองป่านบนหลังคา เมื่อกษัตริย์แห่งเยรีโคส่งคนไปถึงบ้านของราหับ ราหับตอบว่ามีผู้ชายมาหาเธอ แต่เธอไม่ทราบว่ามีมาจากไหน และบอกว่าพวกเขาได้ออกจากเมืองไปแล้ว การสนับสนุนชาวอิสราเอลในครั้งนั้นอาจกล่าวได้ว่าราหับเป็นสายลับหญิงคนแรกของโลก⁶

พระคัมภีร์ไบเบิลได้บันทึกเกี่ยวกับสายลับไว้ในตอนพระกระยาหารค่ำมื้อสุดท้าย (The Last Supper) พวกธรรมจารย์และหัวหน้าปุโรหิตวางอุบายที่จะฆ่าพระเยซู โดยส่งสายลับออกไปสอดส่องติดตาม ภายหลังจากวันนั้น ยูดาส หนึ่งในสิบสองอัครสาวกพร้อมกับทหารโรมันก็เข้ามาจับกุมตัวพระเยซูไปกักขังไว้ในคุก เรื่องราวในตอนนี้แสดงถึงบทบาท การเป็นสายลับของยูดาสผู้ทรยศหักหลัง ซึ่งเป็นที่รู้จักในโบสถ์นิกายโรมันคาทอลิกที่เรียกว่า สายลับวันพุธ (Spy Wednesday) อันเป็นวันที่ยูดาสเลือกที่จะทรยศต่อพระเยซู⁷

2.2 สายลับในหน้าวรรณกรรมตะวันออก

เมื่อใดก็ตามที่มีการพูดถึงถึงยุทธศาสตร์ทางการทหาร หรือการวางแผนการรบที่ได้ถูกนำมาปรับใช้ในกลยุทธ์การบริหารธุรกิจ แนวคิดตามตำราพิชัยสงครามซุนวูได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในหมู่นักยุทธศาสตร์ ตำราดังกล่าวได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการใช้สายลับในฐานะกลศึกที่สำคัญของแม่ทัพในยุคโบราณ

ซุนวู (Sun Wu) หรือซุนจื่อ (Sun Tzu) ผู้มีพินิจศิลปะแห่งสงครามที่รู้จักในชื่อ ตำราพิชัยสงครามซุนวู ตำราเกี่ยวกับการรบนอกแบบที่เก่าแก่ที่สุดของโลก ซึ่งในทัศนะของซุนวู การใช้สายลับมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เขาได้เขียนกลยุทธ์ดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะในบรรพที่ 13 ซุนวูได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์สงครามที่ให้ความสำคัญกับการใช้สติปัญญาอันชาญฉลาดของผู้นำและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของฝ่ายข้าศึก

⁵ Christopher Andrew, *The Secret World* (London: Yale University Press, 2018), 18-30.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

ตำราพิชัยสงครามซุนวูได้สถาปนาเรื่องราวเกี่ยวกับสายลับอย่างเป็นทางการ เปิดเผยและละเอียดลออก เป็นอย่างยิ่ง บทบาทสายลับได้ถูกบันทึกไว้อย่างชัดเจนในฐานะกลศึกที่จำเป็นต่อการเอาชนะศึกสงครามในยุค โบราณของจีน และเป็นวิธีการพื้นฐานของการรวบรวมข่าวกรองทางทหารตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงปัจจุบัน

ประเทศอินเดียเป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่ที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อชนชาติหลายภูมิภาค การค้นหา ความเป็นมาของสายลับอาจสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมเก่าแก่ของอาณาจักรอินเดียโบราณ ดังเช่น อรรถศาสตร์ (Arthashastra) ซึ่งเป็นตำราภาษาสันสกฤตโบราณได้อ้างอิงถึงการจารกรรมในมหากาพย์มหาภารตะ พระเจ้า ยุธิสธิระได้สอบถามภิกษุที่ปรึกษาว่า ผู้ปกครองควรใช้สายลับอย่างไร คำตอบก็คือ ควรใช้สายลับที่ดูเหมือนคน ง่ายหรือดูเหมือนคนตาบอดและหูหนวก ตำรานี้ได้เตือนให้จัดระเบียบเฝ้าระวังการก่อกบฏและความพยายาม แอ้งชิงบัลลังก์ และได้ให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของสายลับในบริบทความมั่นคงภายในภาครัฐที่ให้ความสำคัญ ต่อการรักษาอำนาจทางการเมืองของกษัตริย์⁸

สำหรับประเทศไทยนั้น สมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์มีการศึกสงครามซึ่งเกิดขึ้นอยู่ อย่างสม่ำเสมอ แม้ทัพนายกองในอดีตต้องศึกษาตำราพิชัยสงครามให้แตกฉาน ตำราพิชัยสงครามของไทย ได้กล่าวถึงหลักการหาข่าวไว้หลายประการ ทั้งการสอนให้รู้จักสืบข่าวก่อนทำการศึก การให้แต่งคนไปแฝงตัว ทำมาหากินหรือแทรกซึมเข้าไปอยู่ในบ้านเมืองอื่น นอกจากนั้น กฎหมายตราสามดวง กำหนดให้ถือเป็นหน้าที่ ประจำเสมอกันหมดในการหาข่าวของข้าศึกอยู่ตลอดเวลาเพื่อป้องกันข้าศึกแทรกซึมเข้ามา ปรากฏตามกฎหมาย ลักษณะกบฏศึก การจัดระบบการข่าวในยามปกติข้าราชการสยามมหาดไทย ต้องมีหน้าที่สืบเสาะถึงความเป็นไป ในเหตุการณ์ของประเทศใกล้เคียง ทั้งยังต้องตรวจตราความสงบเรียบร้อยของป้อมหรือเมือง คอยสอดส่องผู้คน แลกหน้าแลกตาซึ่งมาในรูปต่าง ๆ อาทิ นักบวช พ่อค้า เป็นต้น⁹ ข้อมูลเหล่านี้เป็นร่องรอยของการใช้สายลับ ในสมัยนั้น ทั้งยังแสดงถึงการเฝ้าระวังอย่างเข้มข้นเพื่อป้องกันไม่ให้ข้าศึกศัตรูส่งสายลับเข้ามาสอดแนมภายใน ราชอาณาจักร

3. พัฒนาการของการใช้สายลับในการบังคับใช้กฎหมาย

จากการศึกษาเรื่อง พัฒนาการของการใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด อาจ ต้องพิจารณาถึงประวัติการกำเนิดขึ้นของกิจการตำรวจซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย จอห์น มาดิงเจอร์ (John Madinger) ถึงกับสรุปว่า ประวัติของการบังคับใช้กฎหมายก็เป็นประวัติของการใช้สายลับเช่นกัน เพราะมี เพียงไม่กี่วิธีในการแกะรอยอาชญากรในยุคก่อนศตวรรษที่ 20 นั่นคือ การสัมภาษณ์หรือสอบปากคำ และผู้ให้ ข้อมูลหรือสายลับ แต่เดิมกองทัพมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อเวลาผ่านไป กระบวนการบังคับใช้กฎหมายเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมที่ได้รับการคุ้มครองมากขึ้น หลักนิติธรรมเริ่มเข้ามาแทนที่ แนวทางเดิมที่เคยเชื่อกันว่าถูกต้องในสมัยก่อน ความเปลี่ยนแปลงประการแรกคือการทำให้ทหารออกจากบทบาท ของการบังคับใช้กฎหมายแทนที่ด้วยการมีส่วนร่วมของพลเมือง ซึ่งในประเทศอังกฤษ เมื่อสังคมเมืองขยายตัวขึ้น อาชญากรรมได้แพร่กระจายในเมืองต่าง ๆ แต่ความสามารถของรัฐบาลในการป้องกันหรือจับกุมผู้กระทำความผิด

⁸ Ibid.

⁹ อนันต์ วิริยะพินิจ, “การศึกษาวิเคราะห์การทำสงครามระหว่างไทยกับพม่า พ.ศ. 2081-2310,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), 21.

ทางอาญามีจำกัด จนเมื่อถึงปี ค.ศ. 1720 อาชญากรรมก็ท่วมท้นในลอนดอน ในช่วงเวลานั้นเอง โจนธาน วิลด์ (Jonathan Wild) จอมโจรชาวอังกฤษได้ก้าวข้ามจากหัวขโมยมาเป็นผู้บุกเบิกนักสืบเอกชน เขารับจ้างสืบหาหัวขโมยและติดตามทรัพย์สินที่ถูกขโมยไป เขามีข้อมูลวงในของเหล่ามิชฉาชีพ โดยจ่ายเงินค่าข่าวให้แก่ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นอาชญากรซึ่งบางคนเป็นผู้รับซื้อทรัพย์สินที่ถูกขโมยไป และบางคนก็เป็นคนที่ขโมยทรัพย์สินนั่นเองตั้งแต่แรก วิลด์มีส่วนสำคัญในการควบคุมอาชญากรรม แต่ในปี ค.ศ. 1725 เขาถูกลงโทษแขวนคอ เนื่องจากถูกตัดสินว่ามีส่วนร่วมในการโจรกรรมที่เขาจัดให้มีขึ้นเองเพื่อรับเงินสินบนรางวัล ขณะที่ในประเทศฝรั่งเศส ตอนต้นศตวรรษที่ 19 ทางฝรั่งเศสต้องอาศัยความร่วมมือและแนวทางในการจับคนร้ายจากอดีตอาชญากรคนหนึ่งคือ เออแซน ฟร็องซัวส์ วิดีอค (Francois Eugene Vidocq) เขาเป็นคนแรกที่ริเริ่มงานสืบสวนโดยใช้สายลับและการเฝ้าสะกดรอยติดตามอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้สายลับซึ่งล้วนแต่มีประวัติเป็นอาชญากรมาแล้วทั้งสิ้น เขาเคยต้องโทษในเรือนจำจึงคุ้นเคยกับโลกอาชญากรเป็นอย่างดี ข้อมูลของวิดีอคช่วยสะสางคดีฆาตกรรมและโจรกรรมจำนวนมาก¹⁰

สำหรับประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีการจัดตั้งกองตำรวจขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศตามแบบอย่างประเทศที่เจริญแล้ว ในระยะแรกผู้บังคับบัญชาของตำรวจเป็นชาวตะวันตกและส่วนมากโอนมาจากนายทหาร ผู้มีความรู้ในสมัยนั้นได้ประพันธ์หนังสือขึ้นมาเพื่อใช้ฝึกอบรมหรือเป็นเครื่องมือในการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจ โดยเรียบเรียงจากความรู้จากประสบการณ์ตรงของตนเอง หรือแปลมาจากตำราของต่างประเทศ หนึ่งในวิธีการสืบสวนอันเป็นพื้นฐานการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจก็คือ การใช้สายหรือวางสาย โดยสอนให้พิจารณาใช้คนให้เข้าไปเป็นสายสืบเอาความลับจากผู้ร้าย หรือการใช้ผู้หญิงเข้าไปติดพันเป็นต้น ข้อมูลทั้งในและต่างประเทศเหล่านี้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงวิธีการใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการก่อตั้งสถาบันตำรวจขึ้นทำหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในภาครัฐ และยังคงดำรงอยู่ตลอดมาในฐานะวิธีการทำงานพื้นฐานของเจ้าหน้าที่

4. บทบาทของสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดของไทย

ในส่วนนี้ผู้เขียนได้ลำดับเหตุการณ์โดยย่อของการสืบสวนปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย และบทบาทของสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด

4.1 การสืบสวนปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย

การเสพและการขายยาเสพติดนับเป็นอาชญากรรมในสังคมไทยมานานแล้ว เท่าที่มีหลักฐานในกฎหมายลักษณะโจรที่ได้ห้ามซื้อขาย เสพฝิ่น และกำหนดบทลงโทษไว้ ครั้นในสมัยรัชกาลที่ 4 มีการยินยอมให้คนจีนเสพและขายฝิ่นได้ แต่ต้องเสียภาษีผูกขาดมิขายภาษีเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งก่อปัญหามากมายทั้งเรื่องการจัดเก็บภาษี ฝิ่นเถื่อนและคนติดฝิ่น ในขณะที่รัฐบาลไทยกำลังโรมรันพันตากับปัญหาฝิ่นและในท้ายที่สุดจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายไปตามที่ได้ก่อพันธกรณีไว้กับองค์กรระหว่างประเทศนั้น ยาเสพติดชนิดใหม่หลายชนิดได้กำเนิดขึ้นและแพร่ระบาดเข้ามายังประเทศไทย จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการตรากฎหมายหลายฉบับเพื่อควบคุมปัญหายาเสพติด เมื่อรัฐบาลไทยเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อฝิ่นและหันมาออกกฎหมายควบคุม

¹⁰ John Madinger, *Confidential Informant: Law Enforcement's Most Valuable Tool* (Washington D.C.: CRC Press, 1999), 56.

ยาเสพติดให้โทษ กระบวนการสืบสวนคดีอาญาซึ่งเป็นการค้นหาความจริงจึงถูกนำมาใช้โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในการสอดส่องและแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอาชญากรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลและพยานหลักฐานในการนำมาพิสูจน์ความผิดและลงโทษผู้กระทำความผิด วิธีการสืบสวนคดีอาญารูปแบบต่างๆ ได้ถูกนำมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย ซึ่งวิธีการสืบสวนมีลักษณะเป็นวิธีปฏิบัติพื้นฐานที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเองหรือเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งการศึกษาอบรมจากหน่วยงาน

4.2 บทบาทของสายลับกับการสืบสวนคดียาเสพติด

ด้วยลักษณะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นอาชญากรรมที่ปราศจากผู้เสียหาย การสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดจึงจำเป็นต้องอาศัยการจับกุมผู้กระทำความผิดรายหนึ่งแล้วเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นั้นให้ได้มากที่สุดเพื่อทำการขยายผลไปยังผู้กระทำความผิดรายอื่นต่อไป แต่ด้วยลักษณะที่เป็นความลับแม้เจ้าหน้าที่จะรู้ข้อมูลแผนประทุษกรรมของผู้กระทำความผิดล่วงหน้าก็เป็นเพียงการคาดการณ์จากมุมมองคนนอกเท่านั้น หลายกรณีต้องใช้วิธีการให้ผู้กระทำความผิดช่วยเหลือโดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดด้วยกัน หรือมีความจำเป็นต้องส่งผู้กระทำความผิดนั้นกลับเข้าไปเครือข่ายหรือสังคมของเขาเอง เพื่อทำหน้าที่แจ้งข่าวสารให้แก่เจ้าหน้าที่ในบทบาทของสายลับ ทั้งนี้ ก็เพื่อความแม่นยำของข้อมูลข่าวสาร ช่วยร่นระยะเวลาการทำงานของเจ้าหน้าที่สืบสวน และมีส่วนช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำงานของเจ้าหน้าที่ แทนที่จะต้องเฝ้าสังเกตการณ์หรือติดตามเป้าหมายโดยที่ไม่ทราบว่าจะเมื่อไหร่จะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

งานเขียนของนักวิชาการหลายท่านได้ยืนยันถึงความเป็นสากลของวิธีการสืบสวนโดยใช้สายลับ มิทเชล มิลเลอร์ (Miller J. Mitchell) ซึ่งให้เห็นถึงบทบาทความสำคัญของสายลับต่อการสืบสวนคดียาเสพติด เป็นต้นว่า สายลับช่วยสนับสนุนการเข้าถึงตัวอาชญากรเป้าหมายผ่านความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับคนเหล่านั้น นอกจากนั้น สายลับยังอำนวยความสะดวกในการเข้าไปยังสถานที่ซึ่งเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบหรือเจ้าหน้าที่อำนาจไม่สามารถเข้าไปได้ อีกประการหนึ่งคือสายลับมีความคล่องตัวในการทำงานอย่างมาก อาศัยบทบาทของตัวสายลับเองที่สามารถหลบเลี่ยงเพื่อเจาะลึกเข้าไปใกล้ชิดกับการกระทำความผิดอาญาโดยใช้ระยะเวลาที่น้อยกว่า ปัญหาความซับซ้อนทางกฎหมายน้อยกว่า และความรับผิดชอบที่น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้เจ้าหน้าที่สืบสวน¹¹

ในขณะที่ฮาวเวิร์ด คานส์ (Howard A. Katz) นำเสนอว่า เจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติดจะต้องพึ่งพาผู้แจ้งข่าวจากสังคมของพวกนอกกฎหมาย คุณค่าของสายลับประเภทนี้คือ เขาเป็นสมาชิกหรือสามารถเข้าถึงองค์กรลับของการค้ายาเสพติดอยู่แล้ว จึงสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผู้ค้ายาเสพติด วิธีการที่พวกเขาดำเนินการ และสถานที่ซุกซ่อนยาเสพติด ยิ่งไปกว่านั้น สายลับได้ช่วยแนะนำเจ้าหน้าที่อำนาจให้รู้จักกับผู้จำหน่ายยาเสพติดระดับกลางและระดับสูง เพื่อหาโอกาสทำการซื้อขายยาเสพติด (ล่อซื้อ) รวมทั้งอาจทำหน้าที่เป็นพยานโจทก์ในกรณีที่เป็นอีกด้วย¹²

¹¹ Miller J. Mitchell, "Becoming an Informant," 46.

¹² Howard A. Katz, "Narcotics Investigations: Developing and Using Informants," *Police Law Quarterly* 7, no. 3 (April 1978): 146.

เช่นเดียวกับอเล็กซ์ เฮสส์ (Alex Hess) และศาสตราจารย์เมนาเคม อาเมียร์ (Professor Menachem Amir) ที่ย้ำว่า การใช้เจ้าหน้าที่สืบสวนเจาะเข้าไปในโลกของอาชญากรรมยาเสพติดมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาและปัญหาเชิงลบที่ตามมา ย่อมเป็นการดีกว่าหากจะใช้อาชญากรด้วยกันในการแทรกซึมเข้าไป ซึ่งมีข้อได้เปรียบหลายประการ ประการแรก ตำรวจส่วนใหญ่เข้าถึงได้เฉพาะผู้ค้ายาในระดับล่างเท่านั้น ในขณะที่อาชญากรที่เคยเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดอาจไปถึงระดับที่สูงกว่าในห่วงโซ่การค้า ประการที่สอง อาชญากรอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นอยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องใช้เวลาสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ ประการที่สาม อาชญากร ไม่จำเป็นต้องสร้างอัตลักษณ์และชีวประวัติใหม่เพื่อปิดบังอดีต และประการสุดท้าย เจ้าหน้าที่ไม่จำเป็นต้องหลอกลวงหรือสร้างสถานการณ์สนับสนุนให้เป้าหมายก่ออาชญากรรม (Entrapment) เพียงแต่เพื่อฉวยโอกาสซื้อขายเสพติดในบางครั้งเพื่อการล่อซื้อ¹³

แม้เทคนิคการใช้สายลับได้เข้ามาอยู่ในการบังคับใช้กฎหมายและมีความสำคัญต่อการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดมาช้านาน แต่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงวิธีการสืบสวนดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน เป็นเพียงเป็นเทคนิควิธีการหรือแนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่สืบสวนโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ทั่วไปตามกฎหมายของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

5. บทวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า การทบทวนความเป็นมาของสายลับตามที่ปรากฏในวรรณกรรมศาสนาและประวัติศาสตร์ศึกษสงคราม มาจนถึงการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้มองเห็นบทบาทความสำคัญของสายลับได้ชัดเจนขึ้น หากเปรียบเทียบบทบาทของสายลับในอดีตกับการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าบทบาทของสายลับไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก ภารกิจของสายลับในการเข้าไปในดินแดนอื่นเพื่อรวบรวมข่าวสารที่จำเป็นต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจต้องอาศัยการหลบซ่อนแฝงตัว การปกปิดข้อเท็จจริงและพุดจาหลวงให้เข้าไปในทางอื่นเพื่อเอาตัวรอด ถือได้ว่าลักษณะดังกล่าวมาเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของสายลับที่ตกทอดมาถึงยุคปัจจุบันอย่างไรก็ดี เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปมุมมองต่อการใช้สายลับก็แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ในยุคอดีตการใช้สายลับที่แปรพักตร์ของศัตรูแลกเปลี่ยนกับอามิสสินจ้างเป็นเพียงกลวิธีหรือชั้นเชิงฉวยข้อได้เปรียบด้านการข่าวจากการใช้คนของฝ่ายตรงข้ามมาเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน แม้การทรยศหักหลังจะส่งผลเชิงลบต่อภาพลักษณ์ของสายลับแต่ก็ไม่มีคำถามทางจริยธรรมต่อผู้ชนะที่ใช้กลวิธีดังกล่าวแต่อย่างใด เช่นเดียวกับการใช้สายลับไปยั่วยุปลุกปั่นต่อฝ่ายซึ่งอาจเป็นศัตรู เพื่อให้เขาแสดงความมุ่งหมายที่แท้จริงภายในจิตใจออกมา ก็เพื่อประโยชน์ต่อเสถียรภาพทางการเมืองของผู้มีอำนาจซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมากกว่าเรื่องอื่นใด トラบจนกระทั่งสังคมมีพัฒนาการทางด้านกฎหมายและหลักนิติธรรม การใช้อำนาจภาครัฐต้องมีพื้นฐานทางกฎหมายรองรับ ให้หลักประกันคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนมากขึ้น วิธีการทำงานที่เคยใช้ได้ดีในอดีตถูกตรวจสอบและตั้งคำถามถึงความถูกต้อง

¹³ Menachem Amir and Alex Hess, "The Program of Criminal Undercover Agents Sources in the Drug Trade," 56.

สิ่งนี้อาจทำให้การใช้สายลับถูกตีตราว่าเป็นวิธีการที่ชั่วร้ายและขัดต่อจริยธรรมของคนในสังคม เนื่องจากปฏิเสธไม่ได้ว่างานของสายลับเกี่ยวข้องกับการหลอกลวง การทรยศและการหักหลัง ซึ่งนับเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับค่านิยมหรือบรรทัดฐานความประพฤติของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม

หากเรายอมรับอย่างเปิดเผยว่า สายลับมีคุณค่าต่อการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดมากกว่าโทษ และเลือกที่จะรับเอาประโยชน์จากการสืบสวนด้วยวิธีนี้ตามค่านิยมการควบคุมอาชญากรรม เราก็ต้องยอมรับความจริงว่า สายลับเกือบทั้งหมดเป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเข้ามาเป็นสายลับภายหลังการถูกจับกุมในข้อหาเกี่ยวกับยาเสพติด การได้มาซึ่งสายลับที่เป็นผู้กระทำความผิดส่วนหนึ่งเกิดจากการบีบบังคับให้ต้องตัดสินใจเพราะเกรงกลัวต่อการต้องคดีอาญา หรือไม่ก็เกิดจากแรงจูงใจเรื่องค่าตอบแทนที่เจ้าหน้าที่เสนอให้แลกเปลี่ยนกับการทำงานเป็นสายลับ การที่เจ้าหน้าที่รัฐได้ใช้ผู้กระทำความผิดซึ่งควรจะได้รับโทษตามกฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการทำงานเพื่อไปจัดการต่อผู้กระทำความผิดรายอื่นแลกเปลี่ยนกับการละเว้นโทษให้หรือได้รับเงินนั้น วิธีการดังกล่าวยังไม่ได้ถูกระบุไว้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย เนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ค่านิยมการได้มาหรือรับรองสถานะและการกระทำของสายลับไว้ และยังไม่มีอาจจัดเข้าไว้ในทฤษฎีใด ๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด แม้คำพิพากษาของศาลกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสายลับในคดียาเสพติด แต่ก็เพียงให้ข้อเท็จจริงในทางคดีมีความสมบูรณ์เท่านั้น ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ใดไปมากกว่านั้น สิ่งเหล่านี้จึงอยู่เหนือการตรวจสอบทั้งในแง่ความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสอาจเป็นเพราะทุกฝ่ายมุ่งเน้นไปที่การปราบปรามยาเสพติดให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม จึงเปิดกว้างให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสามารถใช้ดุลพินิจในการทำงานได้ ทำให้มองข้ามประเด็นปัญหาที่ซ่อนเร้นอยู่ในวิธีการใช้สายลับ

นอกจากนี้ ปัญหาความคลุมเครือของการใช้สายลับได้นำมาสู่ข้อถกเถียงมากมายแม้ในหมู่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้วยกัน ซึ่งท่ามกลางข้อถกเถียงในประเด็นความเหมาะสมใด ๆ ของวิธีการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดโดยวิธีใช้สายลับ วิธีการพื้นฐานที่เก่าแก่อันนี้ก็ได้ถูกแทนที่ด้วยเทคนิคการสืบสวนแนวใหม่ที่อาจเป็นทางเลือกที่ปลอดภัยมากกว่า ด้วยอาศัยประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เจ้าหน้าที่สืบสวนส่วนหนึ่งถึงกับเลิกพึ่งพิงสายลับโดยสิ้นเชิง เนื่องมาจากเห็นว่าการใช้สายลับนำมาซึ่งปัญหามากมายต่ออาชีพของเขา

แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้เขียนเชื่อว่าอาชญากรรมยาเสพติดโดยวิธีใช้สายลับก็ยังคงมีความจำเป็นอยู่ต่อไป ประการแรก บุคลากรของแต่ละหน่วยงานมีความพร้อมและศักยภาพที่แตกต่างกัน ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ทุกคนที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีหรือวิทยาการสืบสวนสมัยใหม่ได้ ประการที่สอง บางกรณีสภาพพื้นที่ปฏิบัติงานตลอดจนภารกิจที่ได้รับมอบหมายก็ไม่ได้เอื้ออำนวยให้ใช้วิธีการอื่นใดได้มากนัก เช่น พื้นที่ชายแดน หรือการล่อซื้อยาเสพติด ประการที่สาม เทคโนโลยีไม่อาจที่จะเก่งกาจไปกว่าสมองของมนุษย์ได้ หลายกรณีสายลับสามารถให้คำอธิบายที่คล้ายข้อสงสัยและให้ข้อมูลที่แม่นยำกว่า และประการสุดท้าย หน่วยงานราชการต่างมีภาระด้านงบประมาณซึ่งจำเป็นต้องมีตัวเลขสถิติการจับกุมเป็นตัวชี้วัดผลการทำงาน และการประชาสัมพันธ์ผลงานผ่านสื่อมวลชนย่อมเป็นการดีกว่าถ้าหากเจ้าหน้าที่สามารถใช้เทคนิคการสืบสวนใดก็ตามที่นำไปสู่การจับกุมคดียาเสพติดได้ในระยะเวลาอันสั้น

6. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผล

จากการศึกษาพบว่า สายลับมีคุณประโยชน์ต่อการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมีความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาสายลับในหลายแง่มุม แม้เป็นวิธีการอันเป็นสากลและถูกใช้กันมายาวนานแต่สำหรับบริบทของประเทศไทยยังไม่มีการยอมรับถึงการใช้อย่างเป็นทางการ มีคำอธิบายถึงข้อดีหลายประการของการใช้สายลับ แต่ผลกระทบที่ตามมาเป็นอย่างไรยังไม่มีกรกล่าวถึงมากนัก โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่สายลับไม่ได้ถูกรับรองสถานภาพตามกฎหมาย ดังนั้น วิธีการสืบสวนโดยใช้สายลับจึงอาจมีประเด็นปัญหาและนำมาซึ่งผลกระทบเชิงลบมากกว่าวิธีการสืบสวนอื่น หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายควรวางแผนทางปฏิบัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเห็นควรพิจารณาเลือกใช้วิธีการดังกล่าวเท่าที่จำเป็น

6.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่า เห็นควรให้หยิบยกประเด็นปัญหาดังกล่าวขึ้นมาอภิปรายในเวทีสัมมนาทางวิชาการสืบสวนหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เปิดกว้างให้มีการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบอย่างเป็นทางการ เพื่อจะเป็นแนวทางไปสู่การเสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรม พ.ศ. 2550 หมวด 1 ว่าด้วยการสืบสวน โดยให้ระบุจำกัดความของการสืบสวนโดยใช้สายลับ และให้อำนาจนายกรัฐมนตรียกข้อยกเว้นว่าด้วยการสืบสวนโดยวิธีใช้สายลับ เพื่อให้ระเบียบดังกล่าวเป็นมาตรฐานกลางและเป็นข้อบังคับที่ควบคุมความโปร่งใสของการทำงานสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด

References

- Amir, Menachem, and Alex Hess. "The Program of Criminal Undercover Agents Sources in the Drug Trade." *Substance Use & Misuse* 37, no. 8-10 (July 2002): 56.
- Anan Wiryapinij. "An Analysis of the War Between Thailand and Burma B.E. 2081-2310." Master's thesis, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, 1978. [In Thai]
- Andrew, Christopher. *The Secret World*. London: Yale University Press, 2018.
- Anu Wangkanai and Wawit Sudsakorn. "Management Factors in Intelligence Work of a Drug-related Crime Investigation: A Case Study of Kanchanaburi Provincial Police." *Journal of Crime and Security* 3, no. 1 (January-June 2021): 25-40. [In Thai]
- Bundon Suyapiang. "The Knowledge Development of Investigators in the Use of Confidential Informant for Drug Cases: Under the Project of Health Development and Quality of Life Improvement for Police Officers by the Health Organization Concept." *Journal of Criminology and Forensic Science* 5, no. 2 (November-July 2019): 73-86. [In Thai]

Katz, Howard A. "Narcotics Investigations: Developing and Using Informants." *Police Law Quarterly* 7, no. 3 (April 1978): 146.

Madinger, John. *Confidential Informant: Law Enforcement's Most Valuable Tool*. Washington D.C.: CRC Press, 1999.

Miller, Mitchell J. "Becoming an Informant." *Justice Quarterly* 28, no. 2 (September 2011): 46.

Pipat Chanruam. "The Development of Criminal Investigation for Royal Police Cadet Academy Program." *Journal of Interdisciplinary Research Graduate Studies* 8, no. 2 (July-December 2019): 330-337. [In Thai]